

О. В. Нарожна

*ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ НА ОБ'ЄКТИ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вплив війни на археологічні розкопки в Україні можна описати як важке порушення і руйнування цінних історичних та культурних об'єктів. Військові дії, конфлікти та військова присутність на території, де проводяться археологічні розкопки, призводять до різних проблем. Зокрема, це включає знищення або пошкодження археологічних пам'яток: вибухи, обстріли та інші військові дії призводять до руйнування або повного знищення археологічних об'єктів. Військові операції можуть ускладнити доступ до місць

розкопок або навіть заборонити їх проведення через загрозу безпеці дослідників.

Від початку збройної агресії російської федерації проти України 2014 року під загрозою опинились, зокрема, численні археологічні пам'ятки, які страждають від бойових дій, мінування, облаштування укріплень та розграбовуються російськими агресорами [1, с. 120]. Щодо польових досліджень у різних областях України досліджено 575 археологічних пам'яток, з яких 95 пошкоджені, 28 зруйновані, 1 – розкопана загарбниками. Зокрема, в Одеській області досліджено 23 археологічні пам'ятки, з яких 2 пошкоджені [2]. Фахівці наголошують, що шкода, яку завдає напад російської федерації українській археологічній спадщині, є не лише опосередкованою, так і прямою – внаслідок застосування важкої техніки та артилерії під час ведення бойових дій. Крім того, якщо українські військові за найменшої змоги повідомляють про виявлені пам'ятки та артефакти, то російські загарбники просто плюндрують і розкрадають все, що знаходять при облаштуванні своїх позицій. Є значний ризик, що пам'ятки, на яких побувала російська армія, можуть бути втрачені для науки назавжди [3].

Розміщення військових об'єктів на території археологічних розкопок може призвести до непередбачуваних пошкоджень або змін у природних умовах, що впливають на збереження артефактів. Необхідно також враховувати ризик крадіжок і незаконної торгівлі археологічними знахідками, адже війна може створити нестабільні умови, які сприяють виникненню таких негативних явищ, що загрожують збереженню археологічної спадщини.

Підготовка слідчого до проведення огляду місця події, де пошкоджено місце проведення археологічних розкопок, на нашу думку, включає наступні кроки. По-перше, ознайомлення з історією археологічних розкопок, що є ключовим етапом для слідчого в розслідуванні правопорушень, вчинених на місці археологічних пошуків. Цей процес передбачає глибоке дослідження минулих дій та відкриттів, які здійснювалися на досліджуваній території. Так можна отримати цінні відомості щодо культурного та історичного значення місцевості. Історія розкопок розкриває деякі з найбільш цікавих та важливих археологічних знахідок, які могли бути

знешкоджені або пошкоджені через незаконну або недбалу діяльність. Також, ознайомлення з історією розкопок дозволяє слідчому оцінити масштаби можливих пошкоджень та визначити їх наслідки для досліджуваної області. Враховуючи, які артефакти, структури чи інші об'єкти були вже виявлені та досліджені, слідчий може зробити припущення щодо можливих втрат або втрат та їх впливу на наукові дослідження та спадщину в цілому.

Крім того, ознайомлення з історією розкопок допомагає слідчому зрозуміти контекст подій, що може бути важливим для подальшого розслідування. Наприклад, інформація про попередні дослідження може вказати на можливих підозрюваних або мотиви для вчинення правопорушень. Також це може допомогти у встановленні відповідальності та розробці стратегій виявлення порушників.

По-друге, підготовка документів і матеріалів є необхідним етапом для слідчого, який проводить розслідування правопорушень на місцях археологічних розкопок. Цей процес передбачає систематичний збір та аналіз доступної документації, яка може включати попередні звіти, фотографії, креслення, картографічні матеріали та інші джерела.

Зібрання попередніх звітів та документів дозволяє слідчому отримати повну картину про те, що вже було відомо про розкопки на момент вчинення правопорушення. Це включає в себе інформацію про локацію розкопок, обсяги робіт, виявлені артефакти та будь-які інші відомості, які можуть бути важливими для розуміння контексту. Збір фотографій і креслень є важливим етапом в процесі підготовки документації. Фотографії можуть допомогти слідчому зрозуміти стан місця розкопок до та після вчинення правопорушення, а також виявити можливі пошкодження або втрати. Креслення та інші графічні матеріали можуть доповнити цю інформацію та надати додаткові докази.

Крім того, збір матеріалів може включати інші документи, такі як контракти, ліцензії, дозволи та будь-які інші документи, які стосуються розкопок. Ці матеріали можуть бути корисними для визначення правового статусу та відповідальності сторін, які мали доступ до місця розкопок.

Реалізація частини плану, що передбачає координацію з археологами, є критично важливою для успішного розслідування правопорушень, які сталися на місцях археологічних розкопок.

Археологи, які працювали на місці, мають важливу інформацію про виявлені артефакти, структури та інші об'єкти, які можуть бути пошкоджені. Вони можуть надати важливі деталі про значення цих об'єктів у контексті розкопок та їх вплив на розуміння історії та культури регіону. Також користь від археологів полягає в попередній, орієнтовній оцінці ступеня пошкодження або знищення виявлених об'єктів. Їхні спостереження та власна думка можуть встановити, чи були вчинені правопорушення, та допомогти слідчому визначити наслідки цих дій.

Співпраця з археологами сприятиме підтримці в ході розслідування, оскільки вони можуть надати свідчення або експертну думку. Їхня участь може також забезпечити додаткові докази або контекст для провадження.

Висновки. Війна в Україні має серйозний та трагічний вплив на археологічні розкопки, загрожуючи цінним історичним та культурним цінностям і змушуючи науковців та дослідників шукати способи захисту та збереження спадщини в умовах конфлікту.

Ознайомлення з історією археологічних розкопок, ретельне дослідження документів та матеріалів, а також координація з археологами є ключовим елементом розслідування, оскільки вони можуть допомогти збільшити обсяг доступної інформації, розуміння контексту та визначення наслідків правопорушень.

Література

1. У лавах ЗСУ слід створити підрозділ з дослідження археологічної спадщини. *Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс* (Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації (Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»)). 2023. № 10 (192). Додаток 30. С. 120–124. URL: https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/shliahi_rozv_nauki/nauka10.2023.pdf.
2. Археологія України у час війни: в Києві відбулася пресконференція. *Юридична газета online* : веб-сайт. URL: [185](https://yur-
</div><div data-bbox=)

-
- gazeta.com/golovna/ arheologiya-ukrayini-u-chas-viyni-v-kievi-vidbulasya-preskonferenciya.html (дата звернення: 06.04.2024).
3. Археологія на місцях боїв: АрміяInform взяла участь в експедиції на Київщині. *АрміяInform* : веб-сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/06/02/arheologiya-na-misczyah-boyiv-armiyainform-vzyala-uchast-v-ekspedycziyi-na-kyuivshhyni/> (дата звернення: 06.04.2024).